

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CZWARTA SEKCJA

SPRAWA MOGIELNICKI przeciwko POLSCE

(Skarga nr 42689/09)

WYROK

STRASBURG

dnia 15 września 2015 r.

Wyrok stanie się prawomocny zgodnie z warunkami określonymi w artykule 44 § 2 Konwencji. Wyrok ten podlega korekcie wydawniczej przed jego opublikowaniem w ostatecznej wersji.

W sprawie Mogielnicki przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (czwarta sekcja), jako izba składająca się z następujących sędziów

Guido Raimondi, *przewodniczący*,

Päivi Hirvelä,

George Nicolaou,

Nona Tsotsoria,

Krzysztof Wojtyczek,

Faris Vehabović,

Yonko Grozev,

oraz Françoise Elens-Passos, *sekretarz sekcji*,

obradując na posiedzeniu niejawnym w dniu 15 września 2015 r.,

wyduje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu :

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 42689/09) wniesionej w dniu 5 sierpnia 2009 roku przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na podstawie artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności („Konwencja”) przez obywatela polskiego Pana Jerzego Mogielnickiego („skarżący”).

2. Skarżący był reprezentowany przez Panią mecenas H. Rytczak, adwokata praktykującego w Kutnie. Rząd polski („Rząd”) był reprezentowany przez pełnomocnika Pana Jakuba Wołaszewicza, a następnie przez Panią Justynę Chrzanowską z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżący zarzucił naruszenie prawa dostępu do sądu zagwarantowanego przez artykuł 6 § 1 Konwencji, z uwagi na zobowiązanie go do uiszczenia - jego zdaniem wysokich - opłat sądowych za wniesienie skargi kasacyjnej w postępowaniu cywilnym oraz z tego powodu, że nie był w stanie ponieść takich kosztów.

4. W dniu 21 lutego 2011 roku Trybunał podjął decyzję o powiadomieniu Rządu o wpłynięciu skargi. Nadto na mocy artykułu 29 § 1 Konwencji przyjęto, że sprawa zostanie rozpatrzona przez izbę w tym samym czasie zarówno co do dopuszczalności, jak i co do meritum.

STAN FAKTYCZNY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

A. Postępowanie o zapłatę odszkodowania

5. Urodzony w 1951 roku skarżący mieszka w Łaniewicach.

6. W lutym 2006 roku skarżący, były dyrektor dużej spółki farmaceutycznej wniósł o zasądzenie od tej spółki kwoty 2 060 917,97 złotych (PLN) (około 515 000 euro) (EUR). Żądał odszkodowania z tytułu odmowy przyznania mu możliwości zakupu opcji menadżerskich przez pozwaną spółkę, co zdaniem skarżącego było niezgodne z postanowieniem podjętym przez zgromadzenie akcjonariuszy.

Na podstawie obowiązujących w tym okresie właściwych przepisów Kodeksu pracy, zgodnie z którymi pracownik wnoszący powództwo w sprawie wynikającej ze stosunku pracy jest zwolniony od kosztów sądowych, skarżący nie uiścił kosztów za wniesienie powództwa w sądzie pierwszej instancji.

7. Postanowieniem z dnia 3 kwietnia 2007 roku Sąd Okręgowy w Łodzi oddalił powództwo skarżącego podając w uzasadnieniu, że dochodzone przez niego roszczenie oraz powoływana szkoda, to jest okoliczność, że pozwana spółka nie wypełniła wobec niego zaciągniętych zobowiązań nie zostały wykazane. Sąd zauważył, że wbrew stwierdzeniom skarżącego, roszczenie to nie mogło powstać w wyniku decyzji zgromadzenia akcjonariuszy pozwanej spółki, gdyż spółka nie udzieliła mu upoważnienia do działania w jej imieniu i na jej rachunek w stosunku do osób trzecich. Nadto zgodnie z tą decyzją, możliwość zakupu opcji menadżerskich była przyznawana tylko pod pewnymi warunkami, między innymi z zastrzeżeniem wcześniejszego porozumienia w tym względzie między Radą Nadzorczą i ewentualnym beneficjentem tej możliwości. A w przedmiotowej sprawie tego rodzaju porozumienie nie zostało zawarte. Na marginesie postanowienia sąd okręgowy zauważył, że wysokość roszczenia dochodzonego przez skarżącego w tym sporze została określona w arbitralnym sposób.

8. Skarżący wniósł odwołanie od wyroku z dnia 3 kwietnia 2007 roku do sądu apelacyjnego wraz z wnioskiem o całkowite zwolnienie go od uiszczenia około 103 000 PLN z tytułu wpisu sądowego, bądź częściowe zwolnienie od opłaty sądowej od apelacji ponad kwotę 10 000 PLN. Skarżący podniósł, że nie jest w stanie uiścić całej wymaganej kwoty opłaty bez uszczerbku dla utrzymania siebie i swojej rodziny.

W załączonym do akt sprawy oświadczeniu majątkowym skarżący wskazał, że jest właścicielem domu o wartości 40 000 PLN wraz z przyległościami, w tym z terenami leśnymi o powierzchni około 22 000

m² oraz lokalu mieszkalnego o wartości około 100 000 PLN, jak również dwóch samochodów osobowych o całkowitej wartości około 50 000 PLN. Skarżący podkreślił, że od 2005 roku nie wykonywał pracy zarobkowej i utrzymywał się wyłącznie ze zgromadzonych oszczędności, na które według jego oświadczenia, składało się 2 600 jednostek uczestnictwa w dwóch funduszach inwestycyjnych oraz kwota 6 500 PLN. Wskazał, że środki te służą na pokrycie opłat na utrzymanie rodziny, które wynoszą około 5 000 PLN miesięcznie oraz na pokrycie opłat na utrzymanie posiadanego majątku i leczenia antynowotworowego jego małżonki.

9. W dniu 11 czerwca 2007 roku Sąd Okręgowy w Łodzi uwzględnił sytuację rodzinną i materialną skarżącego, a w szczególności kosztowne leczenie jego małżonki i zwolnił go częściowo od opłaty od apelacji ponad kwotę 10 000 PLN.

10. Wyrokiem z dnia 4 września 2007 roku Sąd Apelacyjny w Łodzi oddalił apelację skarżącego i utrzymał w mocy wyrok Sądu Okręgowego w Łodzi z dnia 3 kwietnia 2007 roku.

11. W grudniu 2007 roku skarżący wniósł skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego. Wraz ze skargą skarżący złożył wniosek o całkowite zwolnienie go od kosztów sądowych w wysokości około 100 000 PLN lub częściowe zwolnienie ponad kwotę 5 000 PLN. Podniósł, że w związku z niedawną śmiercią żony jego sytuacja materialna uległa pogorszeniu, gdyż posiadany majątek wszedł w skład masy spadkowej, przy czym prawo do spadku oprócz skarżącego miało jego troje dzieci. Nadto skarżący dodał, że poza majątkiem wskazanym we wcześniej złożonym oświadczeniu majątkowym posiadał również 2 275 jednostek uczestnictwa w funduszu inwestycyjnym oraz kwotę 7 600 PLN.

12. W dniu 27 grudnia 2007 roku Sąd Apelacyjny w Łodzi nie uwzględnił wniosku skarżącego o zwolnienie od kosztów sądowych od wniesienia skargi kasacyjnej podkreślając, iż z uwagi na jego sytuację materialną nie było podstaw do zwolnienia go od tych kosztów. Sąd zauważył, że skarżący był posiadaczem nieruchomości oraz dysponował oszczędnościami, które pozwalały mu na pokrycie wynagrodzenia adwokata oraz na wydatkowanie około 5 000 PLN na koszty utrzymania. Nadto sąd zważył, że skarżący powinien planować wydatki w taki sposób, by uwzględnić konieczność posiadania środków na prowadzenie procesu sądowego.

13. W dniu 16 maja 2008 roku Sąd Najwyższy odrzucił zażalenie skarżącego na postanowienie z dnia 27 grudnia 2007 roku z tego powodu, że zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie kosztów sądowych nie przysługiwało. Skarżący został wezwany do uiszczenia opłaty za wniesienie skargi kasacyjnej w terminie 7 dni.

14. W dniu 8 września 2008 roku skarżący ponownie złożył wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych. Podniósł, że w związku ze śmiercią żony, po spłacie części majątku spadkowego innym spadkobiercom,

z oszczędności w wysokości 250 000 PLN pozostały mu jedynie 33 000 PLN, a poza tym zły stan zdrowia nie pozwalał mu na podjęcie pracy zarobkowej. Dodał również, że miesięcznie wydawał na utrzymanie około 4 000 PLN.

W dniu 18 września 2008 roku Sąd Apelacyjny orzekł, że wniosek jest niedopuszczalny z tego powodu, że został oparty na tych samych okolicznościach, co rozpoznany w dniu 27 grudnia 2007 roku. Sąd odrzucił skargę kasacyjną z powodu nieuiszczenia przez skarżącego opłat sądowych za wniesienie kasacji.

15. W dniu 13 października 2008 roku złożył zażalenie na postanowienie z dnia 18 września 2008 roku wraz z wnioskiem o zwolnienie go z opłaty od zażalenia w wysokości 20 000 PLN. Podniósł w szczególności, że obowiązek uiszczenia 100 000 PLN za wniesienie kasacji był dla niego nadmiernym obciążeniem, gdyż wysokość tej opłaty spowodowałaby konieczność wyłożenia przez niego dużej części oszczędności i spieniężenia nieruchomości. Uważał, że w sytuacji gdy nie był już przedsiębiorcą i nie wykonywał żadnej pracy zarobkowej, a także nie otrzymywał żadnych świadczeń z ubezpieczenia społecznego nie można było od niego wymagać, by zbierał fundusze na potrzeby ewentualnego sporu.

Skarżący wskazał, że sąd apelacyjny nie uwzględnił okoliczności, że jego sytuacja finansowa uległa pogorszeniu, która zgodnie z jego oświadczeniem wynikała z faktu, iż wartość jednostek uczestnictwa w funduszu inwestycyjnym uległa obniżeniu z kwoty 377 000 PLN do kwoty 250 000 PLN w okresie od grudnia 2007 roku do września 2008 roku. Skarżący zarzucił również sądowi apelacyjnemu, iż uznał na jego niekorzyść okoliczność wynagradzania przez skarżącego pełnomocnika procesowego, podczas gdy w postępowaniu przed Sądem Najwyższym strony działają obowiązkowo poprzez pełnomocnika. Był zdania, że drugi wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych za wniesienie kasacji został niesłusznie oddalony, bez uwzględnienia pogorszenia jego sytuacji materialnej po śmieci małżonki. Podniósł także, że kwestie podniesione w jego skardze kasacyjnej zasługują na rozpatrzenie przez Sąd Najwyższy.

16. W dniu 23 października 2008 roku Sąd Apelacyjny w Łodzi postanowił odrzucić zażalenie skarżącego, gdyż dotyczyło ono drugiego wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych za wniesienie skargi kasacyjnej. Natomiast sąd zwolnił skarżącego od opłaty od zażalenia od postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej w części przekraczającej 1 000 PLN.

17. W dniu 6 lutego 2009 roku Sąd Najwyższy oddalił zażalenie złożone przez skarżącego od tego ostatniego postanowienia.

B. Postępowanie mające na celu zniesienie małżeńskiej wspólności majątkowej i podział majątku wspólnego po zmarłej małżonce skarżącego pomiędzy osoby mające prawo do spadku

18. W międzyczasie, w październiku 2008 roku, w związku ze śmiercią małżonki, skarżący wszczął postępowanie o zniesienie małżeńskiej wspólności majątkowej i podział majątku wspólnego po jego zmarłej małżonce pomiędzy osoby mające prawo do spadku.

19. Sąd Rejonowy w Kutnie, postanowieniem z dnia 12 listopada 2008 roku przyznał na własność skarżącemu mieszkanie o wartości 160 000 PLN oraz jednostki uczestnictwa w funduszu inwestycyjnym o wartości około 247 000 PLN oraz 1/4 części majątku niepodzielnego w postaci domu rodzinnego oraz 5/8 części majątku niepodzielnego w postaci pojazdów należących do rodziny. Skarżący musiał wypłacić innym osobom mającym prawo do spadku kwotę 90 000 PLN.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

A. Właściwe przepisy Ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych

20. W polskim prawie strona, która wnosi do sądu pismo wszczynające postępowanie jest obowiązana do uiszczenia kosztów sądowych. W toku postępowania strony są obowiązane uiszczać koszty dodatkowe w przypadku odwołania się strony od wyroku lub złożenia skargi konstytucyjnej, chyba, że stronę zwolniono od tych kosztów.

21. Koszty postępowania wynoszą procent (w przypadku pozwu lub apelacji) lub ułamek (w przypadku zażalenia) wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia.

22. Zgodnie z artykułem 13 ust. 1 Ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, w sprawach o prawa majątkowe pobiera się opłatę wynoszącą 5 % wartości przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia i nie może być ona niższa niż 30 PLN i wyższa niż 100 000 PLN.

23. Zgodnie z artykułem 15 ustawy, jeśli w chwili wszczęcia sprawy o prawa majątkowe nie da się ustalić wartości przedmiotu sporu, przewodniczący określa obowiązkową opłatę tymczasową od wniesienia pisma wszczynającego postępowanie. Opłatę tymczasową określa się w granicach od 30 PLN do 1 000 PLN w sprawach indywidualnych, a w sprawach dochodzonych w postępowaniu grupowym od 100 do 10 000 PLN. W orzeczeniu kończącym postępowanie pierwszej instancji sąd określa wysokość opłaty ostatecznej.

24. Pewna grupa osób dochodzących swoich praw jest zwolniona od opłat sądowych. I tak, zgodnie z artykułem 96 ust. 1 wyżej wymienionej ustawy, nie mają obowiązku uiszczenia kosztów sądowych między innymi

pracownik wnoszący powództwo do sądu pracy (z zastrzeżeniem artykułów 35 i 36 tej ustawy) oraz „strona, która została zwolniona od kosztów sądowych przez sąd - w zakresie przyznanego jej zwolnienia.”

25. Artykuł 35 ustawy przewiduje, że w sprawach z zakresu prawa pracy pobiera się opłatę podstawową w kwocie 30 PLN od apelacji, zażalenia, skargi kasacyjnej i skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia. Jednakże w sprawach, w których wysokość przedmiotu sporu przewyższa kwotę 50 000 PLN pobiera się od wszystkich podlegających opłacie pism procesowych opłatę stosunkową.

26. Zgodnie z artykułem 102 ustawy, zwolnienia od kosztów sądowych może domagać się osoba fizyczna, jeżeli złoży oświadczenie, z którego wynika, że nie jest w stanie ich ponieść bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny. Takie oświadczenie powinno zawierać szczegółowe dane o stanie rodzinnym, posiadanym majątku i dochodach jakimi dysponuje. Zgodnie z artykułem 109 ust. 1 ustawy, w przypadku wątpliwości co do rzeczywistego stanu majątkowego strony domagającej się zwolnienia od kosztów sądowych, sąd może zarządzić sprawdzenie oświadczenia. Zgodnie z artykułem 109 ust. 2 ustawy, sąd odmawia zwolnienia od kosztów sądowych w razie oczywistej bezzasadności dochodzonego roszczenia. W innym wypadku, zgodnie z artykułem 100 ustęp 1 i artykułem 101 ust. 1 ustawy, sąd może zwolnić stronę od kosztów sądowych w całości lub w części. Zgodnie z artykułem 101 ust. 2 ustawy, sąd może zwolnić stronę od określonej kwoty kosztów sądowych, od poniesienia albo ułamkowej albo procentowej ich części, lub od niektórych opłat i wydatków. Zwolnienie może dotyczyć pewnej części roszczenia lub niektórych roszczeń dochodzonych łącznie.

27. Zgodnie z artykułem 107 ust. 2 ustawy, ponowny wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych, oparty na tych samych okolicznościach, podlega odrzuceniu. Na odrzucenie wniosku nie przysługuje zażalenie.

B. Właściwe przepisy Kodeksu postępowania cywilnego (kpc) dotyczące skargi kasacyjnej

28. Skarga kasacyjna jest w prawie polskim nadzwyczajnym środkiem odwoławczym. Zgodnie z artykułem 398 § 1 k.p.c., od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego wyroku lub postanowienia w przedmiocie odrzucenia pozwu albo umorzenia postępowania kończących postępowanie w sprawie strona, Prokurator Generalny lub Rzecznik Praw Obywatelskich może wnieść skargę kasacyjną do Sądu Najwyższego, chyba że przepis szczególnie stanowi inaczej.

29. Zgodnie z artykułem 398³ § 1 i 3 k.p.c., skargę kasacyjną można wnieść w przypadku naruszenia prawa materialnego przez błędną jego wykładnię lub niewłaściwe zastosowanie oraz/lub w przypadku naruszenia

przepisów postępowania, jeżeli to uchybienie mogłoby mieć istotny wpływ na przebieg sprawy. Podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów.

30. Zgodnie z artykułem 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania jedynie w przypadku, gdy w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne lub, gdy istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów niższej instancji. Nadto Sąd Najwyższy rozpoznaje oczywiście uzasadnione skargi kasacyjne lub jeżeli zachodzi nieważność postępowania.

31. Artykuł 398¹⁴ k.p.c. stanowi, że Sąd Najwyższy oddala skargę kasacyjną, jeżeli nie ma uzasadnionych podstaw albo jeżeli zaskarżone orzeczenie mimo błędnego uzasadnienia odpowiada prawu. Zgodnie z artykułem 398¹⁵ k.p.c., Sąd Najwyższy w razie uwzględnienia skargi kasacyjnej uchyla zaskarżone orzeczenie w całości lub w części i przekazuje sprawę do ponownego rozpatrzenia sądowi, który wydał orzeczenie.

PRAWO

I. DOMNIEMANE NARUSZENIE ARTYKUŁU 6 § 1 KONWENCJI

32. Skarżący zarzucał naruszenie jego prawa do dostępu do sądu z uwagi na odmowę zwolnienia go przez sądy krajowe od kosztów sądowych za wniesienie skargi kasacyjnej. Powołał się na artykuł 6 § 1 Konwencji, który w odpowiednich fragmentach dla przedmiotowej sprawy brzmi jak następuje:

„1. Każdy ma prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia jego sprawy (...) przez sąd (...) przy rozstrzygnięciu (...) o jego prawach i obowiązkach o charakterze cywilnym (...).”

33. Rząd nie zgodził się z tą tezą.

A. Dopuszczalność skargi

34. Trybunał zauważył, że w przedmiotowej sprawie domniemane naruszenie prawa do sądu ma związek z wniesieniem skargi kasacyjnej.

35. Odnotowując, że uregulowana w polskim prawie skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, Trybunał przypomniał, że artykuł 6 Konwencji ma zastosowanie do postępowań przed Sądem Najwyższym w przypadku, gdy meritum sporu przed sądami cywilnymi dotyczy praw i obowiązków o charakterze cywilnym i kiedy wyrok takiego sądu może wpływać w mniejszym lub większym stopniu na sytuację prawną zainteresowanego (*Delcourt przeciwko Belgii*, dn. 17 stycznia 1970

r., § 25, seria A nr 11, *Pakelli przeciwko Niemcom*, dn. 25 kwietnia 1983 r., § 36, seria A nr 64, *Pham Hoang przeciwko Francji*, dn. 25 września 1992 r., § 40, seria A nr 243, *Ruiz-Mateos przeciwko Hiszpanii*, dn. 23 czerwca 1993 r., § 63, seria A nr 262, *Levages Prestations Services przeciwko Francji*, nr 21920/93, § 36, dn. 23 października 1996 r. oraz *Lobo Machado przeciwko Portugalii*, nr 15764/89, § 30, dn. 20 lutego 1996 r.). I nie jest inaczej w przedmiotowej sprawie, gdyż rozpatrzenie środka odwoławczego mogło mieć wpływ na odszkodowanie, którego domagał się skarżący.

36. Stwierdzając, że skarga nie może być uznana za oczywiście nieuzasadnioną w rozumieniu artykułu 35 § 3a Konwencji i, że nie ma żadnego powodu by uznać ją za niedopuszczalną, Trybunał uznaje ją za dopuszczalną.

B. Meritum sprawy

1. Argumenty stron

37. Rząd utrzymywał, że nałożony na skarżącego obowiązek uiszczenia 100 000 PLN za wniesienie skargi kasacyjnej był zgodny z prawem, dążył do uprawnionego celu i nie był nieproporcjonalny do sytuacji materialnej, więcej niż zamożnego, zdaniem Rządu człowieka, jakim był zainteresowany. Rząd wskazał, że żądane od skarżącego opłaty za wniesienie skargi kasacyjnej stanowiły procent wartości przedmiotu sporu - bardzo wysokiej w przedmiotowej sprawie - oraz, że w konsekwencji skarżący mógł się spodziewać, że będzie musiał uiścić opłatę w związku z taką wartością przedmiotu sporu.

38. Rząd uważał, że skarżący zawyżył wartość swoich roszczeń. W tym względzie Rząd uściślił, że skarżący domagał się ponad 2 000 000 PLN, podczas gdy w przedstawionym przez niego oświadczeniu majątkowym wartość jego majątku wynosiła 517 859 PLN. Rząd uważał, że jeśli skarżący obniżyłby wartość roszczenia to wymagane opłaty uległyby odpowiedniemu obniżeniu.

39. Rząd wyjaśnił, że przewidziane w polskim prawie zwolnienie od kosztów sądowych ma na celu ułatwienie dostępu do sądu niezamożnym obywatelom. A skarżący nie jest jednym z nich, wzięwszy pod uwagę treść jego oświadczeń majątkowych.

40. Rząd uważał, że z przedstawionych przez skarżącego oświadczeń majątkowych wynika, że próbował on wprowadzić władze w błąd co do jego rzeczywistej sytuacji majątkowej. W szczególności, mimo ciężącego na nim obowiązku wskazania wartości nominalnej oszczędności, skarżący nie przedstawił dokładnej wartości posiadanych przez niego jednostek uczestnictwa.

41. Skarżący odrzucił argumenty Rządu. Utrzymawał, że opłaty za wniesienie skargi kasacyjnej były wygórowane oraz, że odmowa sądów krajowych zwolnienia go od tych opłat zablokowała mu dostęp do Sądu Najwyższego. Zwrócił uwagę, że wysokość opłat, o których mowa - najwyższa z przewidzianych przez ustawę - wynosiła około 37 średnich miesięcznych wynagrodzeń (2 690 PLN) w okresie objętym postępowaniem, czy 42% wartości całości jego majątku.

42. Następnie skarżący uznał, że podejście sądów krajowych, które rozpatrywały jego kolejne wnioski o zwolnienie od kosztów sądowych było niespójne. W tym względzie wskazał, że w dniu 11 czerwca 2007 roku, to jest w czasie gdy wartość jego oszczędności w postaci jednostek uczestnictwa w funduszach inwestycyjnych wynosiła 468 700 PLN, został zwolniony od opłaty sądowej od apelacji ponad kwotę 10 000 PLN. W dniu 27 grudnia 2007 roku, to jest zaledwie kilka miesięcy później, sąd apelacyjny uznał, że jest w stanie uiścić 100 000 PLN za wniesienie skargi kasacyjnej, mimo, że w oświadczeniu majątkowym wskazał, że jego sytuacja materialna uległa pogorszeniu, między innymi, z powodu obniżenia wartości jednostek uczestnictwa do kwoty 377 000 PLN. Skarżący dodał, że we wrześniu 2008 roku, władze odrzuciły jego drugi wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych za wniesienie skargi kasacyjnej, zwalniając go jednocześnie od opłaty od zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej w części przekraczającej 1 000 PLN. Uściślił, że w czasie składania tego ostatniego wniosku, wartość posiadanych przez niego jednostek uczestnictwa wynosiła około 250 000 PLN.

43. Skarżący uważał, że władze mogły przyznać mu częściowe tymczasowe zwolnienie od opłat sądowych za wniesienie skargi kasacyjnej na podstawie artykułu 15 Ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (zob. powyżej, ustęp 23) lub zwolnić go od kosztów sądowych z części złożonego przez niego wniosku zgodnie z możliwością wskazaną w artykule 102 ustęp 2 tej samej ustawy (zob. powyżej, ustęp 26).

44. Skarżący uważał, że jego wnioski o zwolnienie zostały rozpatrzone powierzchownie oraz, że sądy starały się uniemożliwić mu dostęp do Sądu Najwyższego.

45. A skoro Rząd mu zarzucał, że nie współpracował w dobrej wierze z władzami w celu ustalenia jego rzeczywistej sytuacji majątkowej, to skarżący wskazał, że żadne ze złożonych przez niego oświadczeń majątkowych nie zostało zakwestionowane i nie było przedmiotem dodatkowych sprawdzeń ze strony władz.

46. Skarżący uznał wreszcie, że postanowienie władz stwierdzające, że był w stanie uiścić opłatę w wysokości 100 000 PLN za wniesienie skargi kasacyjnej było oparte na hipotetycznej, a nie na jego rzeczywistej zdolności zarobkowania, co jest sprzeczne z orzecznictwem Trybunału w wyroku *Kreuz przeciwko Polsce (nr 1)* (nr 28249/95, ETPCz 2001-VI) jak również z orzecznictwem polskiego Trybunału Konstytucyjnego.

2. Ocena Trybunału

47. Trybunał przypomniał, że każdy obywatel ma prawo, by sąd rozpoznał każdy spór dotyczący jego praw i obowiązków o charakterze cywilnym. I tak artykuł 6 § 1 Konwencji uświęca „prawo do sądu”, w ramach którego prawo dostępu do sądu, w tym prawo wystąpienia do sądu w sprawie cywilnej, jest jednym z jego aspektów. Prawo to nie ma charakteru absolutnego i może podlegać pewnym ograniczeniom; są one dopuszczalne przez implikację, jako że jest ono z samej swojej natury regulowane przez państwo. Jednak podczas gdy umawiające się Państwa korzystają z pewnego marginesu uznania w tej sferze, to do Trybunału należy ostateczna ocena, czy wymagania Konwencji były przestrzegane (wyż. cyt. *Kreuz*, § 53 oraz *V.M. przeciwko Bułgarii*, 45723/99, § 41, dn. 8 czerwca 2006 r.).

48. W tym względzie Trybunał uznał, w niektórych sprawach, że dostęp do sądu może podlegać różnym ograniczeniom, również o charakterze finansowym (*Brualla Gómez de la Torre przeciwko Hiszpanii*, dn. 19 grudnia 1997 r., § 33, *Zbiór wyroków i decyzji 1997-VIII* oraz *Tolstoy Miloslavsky przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, dn. 13 lipca 1995 r., § 61 oraz następcie, seria A nr 316-B). Odnosnie wymogu uiszczenia opłat sądowych w sądach cywilnych, w związku z powództwami wniesionymi w celu rozpoznania Trybunał uznał, że takie ograniczenie prawa dostępu do sądu nie jest *per se* niezgodne z artykułem 6 § 1 Konwencji (wyż. cyt. *Kreuz*, § 60).

49. We wszystkich tych sprawach Trybunał sprawdził jednak czy zastosowane ograniczenia nie zawężyły dostępu przyznanemu obywatelowi w ten sposób lub do tego stopnia, że została naruszona sama istota tego prawa.

50. W tym względzie Trybunał potwierdził, że ograniczenie dostępu do sądu nie będzie zgodne z artykułem 6 § 1, chyba że ma na celu osiągnięcie uprawnionego celu oraz istnieje uzasadniony związek proporcjonalności pomiędzy zastosowanymi środkami a zamierzonym celem (wyż. cyt. *Kreuz*, §§ 54-55 oraz *Tinnelly & Sons Ltd i inni oraz McElduff i inni przeciwko Zjednoczonemu Królestwu*, dn. 10 lipca 1998 r., § 72, *Zbiór 1998-IV*). Odnosnie opłat sądowych, które obywatel musi uiścić, to ich wysokość oceniona w świetle szczególnych okoliczności danej sprawy, włączając w to zdolność skarżącego do ich uiszczenia oraz etap postępowania, na którym ograniczenia zostały nałożone, są czynnikami, które należy uwzględnić przy ustalaniu, czy skarżący skorzystał z prawa dostępu do sądu (wyż. cyt. *Kreuz*, § 60 oraz *Podbielski i PPU Polpure przeciwko Polsce*, nr 39199/98, § 64, dn. 26 lipca 2005 r.)

51. Trybunał przypomniał również, że artykuł 6 Konwencji nie nakłada na umawiające się Państwa obowiązku tworzenia sądów apelacyjnych lub kasacyjnych (zob. w szczególności *Kemp i inni przeciwko Luksemburgowi* nr 17140/05, § 48, dn. 24 kwietnia 2008 r. oraz *Delcourt przeciwko Belgii*,

dn. 17 stycznia 1970 r., §§ 25-26, seria A nr 11). Jeśli jednak zostały powołane do życia, to gwarancje wynikające z artykułu 6 Konwencji muszą być spełnione w szczególności w ten sposób, że zapewnia się stronom skuteczne prawo dostępu do sądów w przypadku decyzji związanych z ich „prawami i obowiązkami o charakterze cywilnym” (zob. pośród wielu innych, wyż. cyt. *Brualla Gómez de la Torre*, § 37). Nadto, zgodność ograniczeń przewidzianych przez prawo krajowe z uznanym w artykule 6 § 1 prawem dostępu do sądu, jest uzależniona od szczególnego charakteru danego postępowania i należy uwzględnić całe postępowanie prowadzone w krajowym porządku prawnym i rolę, jaką w nim odegrał Sąd Najwyższy oraz warunki dopuszczalności skargi kasacyjnej, które mogą być bardziej restrykcyjne niż te przy składaniu apelacji (*Khalfaoui przeciwko Francji*, nr 34791/97, ETPCz 1999-IX).

52. Trybunał zauważył, że w przedmiotowej sprawie wniesiona przez skarżącego skarga kasacyjna od niekorzystnego dla niego wyroku została uznana za niedopuszczalną z powodu nieuiszczenia opłaty w wysokości 100 000 PLN za wniesienie tego środka zaskarżenia.

53. Trybunał odnotował, że w sądzie pierwszej instancji skarżący nie musiał uiszczać żadnych opłat za złożenie wniosku, a w czasie postępowania przed sądem okręgowym został zwolniony częściowo od kosztów sądowych ponad kwotę 10 000 PLN, gdyż z uwagi na sytuację materialną nie był w stanie uiścić całości kwoty 103 000 PLN tytułem opłaty sądowej (zob. powyżej, ustępy 6 i 9).

Trybunał zauważył, że po około sześciu miesiącach skarżący wniósł skargę kasacyjną od wyroku wydanego przez sąd apelacyjny, składając równocześnie wniosek o całkowite zwolnienie go od kosztów sądowych w wysokości 100 000 PLN lub częściowe zwolnienie ponad kwotę 5 000 PLN. W oświadczeniu majątkowym wskazał w szczególności, że jego sytuacja finansowa uległa pogorszeniu w porównaniu do sytuacji przedstawionej we wcześniejszym oświadczeniu majątkowym na podstawie którego został zwolniony od uiszczenia kosztów sądowych od apelacji ponad kwotę 10 000 PLN. Nadto skarżący dodał, że poza majątkiem wskazanym we wcześniej złożonym oświadczeniu majątkowych posiadał również jednostki uczestnictwa w funduszu inwestycyjnym oraz kwotę 7 600 PLN (zob. powyżej, ustęp 11).

Wniosek skarżącego o zwolnienie od kosztów sądowych od skargi kasacyjnej został oddalony przez Sąd Apelacyjny w Łodzi, który uznał, że był on w stanie uiścić całość żądanych opłat za wniesienie skargi kasacyjnej (zob. powyżej, ustęp 12). Następnie ten sam sąd apelacyjny uznał skargę kasacyjną skarżącego za niedopuszczalną z tego powodu, że nie uiszczono opłaty za wniesienie tej skargi (zob. powyżej, ustęp 14).

54. Trybunał musi ustalić, czy w świetle szczególnych okoliczności niniejszej sprawy, zażądana opłata stanowiła ograniczenie, które

naruszałoby samą istotę prawa skarżącego do dostępu do sądu (zob. wyż., cyt. *Kreuz*, § 61).

55. W tym kontekście Trybunał przypominał, że jego zadaniem nie jest zastąpienie właściwych władz krajowych w określaniu najodpowiedniejszych środków regulujących dostęp do wymiaru sprawiedliwości, ani też ocena faktów, które doprowadziły te sądy do wydania takiego a nie innego postanowienia. Rolą Trybunału jest weryfikacja na podstawie Konwencji postanowień, które te władze podjęły w ramach wykonywania swoich uprawnień oraz upewnienie się czy konsekwencje tych postanowień były zgodne z Konwencją (zob. wyż. cyt. *Kreuz*, § 56).

Nadto Trybunał przypominał, że artykuł 6 § 1 nakłada na sądy obowiązek podawania uzasadnienia wydanych przez nie orzeczeń, ale wymogu tego nie można interpretować jako konieczności udzielania szczegółowej odpowiedzi na każdy z podniesionych zarzutów (wyrok *Van de Hurk przeciwko Holandii* z dnia 19 kwietnia 1994 r., seria A nr 288, § 61). Zakres tego obowiązku może różnić się w zależności od rodzaju orzeczenia i musi zostać określony w świetle okoliczności danej sprawy (wyroki *Ruiz Torija i Hiro Balani przeciwko Hiszpanii* z dn. 9 grudnia 1994 r., seria A nr 303-A i -B, § 27). Niemniej jednak, to właśnie w oparciu o uzasadnienie przedstawione w postanowieniach władz krajowych, Trybunał powinien ocenić czy miało, czy też nie miało miejsca naruszenie przepisów Konwencji i jej Protokołów (zob. *mutatis mutandis*, wyroki *Weinształ przeciwko Polsce*, nr 43748/98, § 50, dn. 30 maja 2006 r. oraz *McKay przeciwko Zjednoczonemu Królestwu* [Wielka Izba], nr 543/03, § 43, dn. 3 października 2006 r.).

56. W przedmiotowej sprawie Trybunał podniósł, że zgodnie z właściwymi przepisami Ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych zarówno do powoda, jak i do pozwanego w sprawie cywilnej należało wykazanie, że wymagane od niego opłaty za postępowanie były wygórowane w odniesieniu do jego sytuacji materialnej. Musiał on zwłaszcza przedstawić oświadczenie o stanie majątkowym na dowód, że nie jest w stanie ponieść tych kosztów bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla niego i rodziny (zob. powyżej, ustęp 26). Skarżący spełnił ten wymóg przedkładając deklarację o stanie majątkowym, w której przedstawił stan faktyczny dotyczący jego sytuacji osobistej, stan oszczędności oraz informacje o posiadanych nieruchomościach (zob. powyżej, ustęp 12). A zatem do sądu krajowego należało w tej kwestii zbadać wyżej wymienionych informacji i w przekonujący sposób wyjaśnienie w uzasadnieniu postanowienia, dlaczego skarżący nie wywiązał się ze spoczywającego na nim ciężaru dowodu (zob. *odpowiednio FC Mretebi przeciwko Gruzji*, nr 38736/04, § 44, dn. 31 lipca 2007 r.).

57. A opierając się na uzasadnieniu Sądu Apelacyjnego w Łodzi Trybunał nie stwierdził, że to postanowienie odrzucające wniosek skarżącego zostało poprzedzone pogłębionym rozpoznaniem sytuacji materialnej, która zainteresowany przedstawił w oświadczeniu majątkowym (zob., *a contrario*, *Pedro Ramos przeciwko Szwajcarii*, nr 10111/06, §§ 51-52, dn. 14 października 2010 r.). Trybunał zauważył, że Sąd Apelacyjny w Łodzi zadowolił się stwierdzeniem, że skarżący „był posiadaczem nieruchomości oraz dysponował oszczędnościami, które pozwalały mu na pokrycie wynagrodzenia adwokata oraz na wydatkowanie około 5 000 PLN na koszty utrzymania”. Z uwagi na wysokość żądanej od skarżącego opłaty, bardzo wysokiej, w przedmiotowej sprawie oraz na przytoczony przez skarżącego argument dotyczący pogorszenia jego sytuacji finansowej, można było rozsądnie oczekiwać, że sąd apelacyjny mógłby dokładniej przedstawić w uzasadnieniu z jakiego powodu uznał, że skarżący nie spełnił wymaganych warunków by uzyskać zwolnienie od kosztów sądowych. A w przedmiotowej sprawie tak się nie stało.

58. O ile prawdą jest, że skarżący nie przedstawił w oświadczeniu majątkowym dokładnej wartości zgromadzonych oszczędności, to Trybunał zauważył, że sąd apelacyjny nie zarzucił mu tego uzasadniając postanowienie. Z akt sprawy, które ten sąd badał nie wynika również, że dokumenty przedłożone przez skarżącego na dowód jego niezdolności do uiszczenia opłaty za wniesienie skargi kasacyjnej, były niewystraszające lub niewiarygodne (*Nieruchomości sp. z o.o. przeciwko Polsce*, nr 32740/06, § 29, dn. 2 lutego 2010 r., *Elcomp sp. z o.o. przeciwko Polsce* nr 37492/05, § 42, dn. 19 kwietnia 2011 r.).

59. Trybunał zauważył, że sąd apelacyjny - który uznał, że skarżący powinien wcześniej zaplanować zebranie środków na opłacenie kosztów postępowania - przyjął pewne założenia, które nie były w pełni poparte przedstawionym przez skarżącego w sądzie materiałem (zob. wyż. cyt. *Kreuz* § 63 oraz wyż. cyt. *Nieruchomości*, § 35).

60. Nadto w przedmiotowej sprawie Trybunał nie stwierdził, że odmowa zwolnienia od kosztów sądowych była uzasadniona okolicznością, że skarga kasacyjna skarżącego była skazana na niepowodzenie (*Kania przeciwko Polsce* nr 59444/00, § 36, dn. 10 maja 2007 r.). W każdym razie do Trybunału nie należy snucie przypuszczeń na temat szans odniesienia sukcesu tego środka czy ewentualnego zakończenia postępowania przed Sądem Najwyższym (*Larco przeciwko Rumunii*, nr 30200/03, § 59, dn. 11 października 2007 r.).

61. Wziąwszy powyższe pod uwagę i mając na względzie całość stanu faktycznego przedmiotowej sprawy Trybunał uznał, że odrzucenie skargi kasacyjnej z powodu jej niedopuszczalności dlatego, że skarżący nie uiszczył wymaganej opłaty za wniesienie tego środka zaskarżenia naruszyło prawo dostępu do sądu zainteresowanej osoby.

62. Doszło zatem do naruszenia artykułu 6 § 1 Konwencji.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

63. Zgodnie z artykułem 41 Konwencji,

„Jeśli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów oraz jeśli prawo wewnętrzne Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi taka potrzeba, o przyznaniu słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie.”

A. Szkoda

64. Skarżący domagał się jednego miliona złotych (około 250 000 EUR) z tytułu doznanej szkody materialnej i niematerialnej.

65. Rząd utrzymywał, że to roszczenie jest wygórowane i nieuzasadnione.

66. Trybunał nie dopatrzył się związku przyczynowego między stwierdzonym naruszeniem a zarzucaną szkodą materialną i oddalił wnioski w tej sprawie. Dokonując swej oceny na zasadzie sprawiedliwości, Trybunał uznał natomiast, że należy przyznać skarżącemu 3 300 EUR z tytułu szkody niematerialnej.

B. Koszty i wydatki

67. Skarżący nie przedstawił roszczeń z tego tytułu.

C. Odsetki za zwłokę

68. Trybunał uznaje, że odsetki z tytułu niewypłacenia zasądzonych kwot powinny być naliczone według stopy równej krańcowej stopie procentowej Europejskiego Banku Centralnego, powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z TYCH PRZYCZYN TRYBUNAŁ JEDNOGŁOŚNIE,

1. *Uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *Stwierdza*, że doszło do naruszenia artykułu 6 § 1 Konwencji ;
3. *Stwierdza*
 - a) że pozwane Państwo winno wypłacić skarżącemu w ciągu trzech miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się prawomocny zgodnie z artykułem 44 § 2 Konwencji kwotę 3 300 EUR (trzy tysiące trzysta euro), powiększoną o podatek, która będzie przeliczona na polskie złote

po kursie z dnia zapłaty, z tytułu szkody niematerialnej poniesionej przez skarżącego;

b) że od wygaśnięcia wyżej wspomnianego terminu do momentu zapłaty będą płacone zwykłe odsetki według stopy procentowej równej końcowej stopie Europejskiego Banku Centralnego stosowanej w tym okresie, powiększonej o trzy punkty procentowe.

4. *Oddala* pozostałą część roszczenia dotyczącą słusznego zadośćuczynienia.

Sporządzono w języku francuskim i obwieszono pisemnie w dniu 15 września 2015 roku, zgodnie z artykułem 77 § 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Françoise Elens-Passos
Sekretarz

Guido Raimondi
Przewodniczący